

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію Сороки Ольги Богданівни «Лексичні інновації іншомовного походження у сучасній болгарській мові (кінець XX – початок XXI століття)», подану на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук, *спеціальність 10.02.03 – слов'янські мови*

Події кількох останніх десятиліть помітно позначилися на мові болгар, адже в цей період відбулися кардинальні перетворення в суспільстві, в економічній системі, змінилося соціально-політичне життя, розширилися можливості швидкої комунікації та поширення інформації, що вплинуло передусім на словниковий склад сучасної болгарської мови. Окрім того, сьогодні болгарська мова, як і інші європейські мови, переживає своєрідний бум англословної лексики, яка досить динамічно входить у мовленнєвий побут користувачів мови, і не тільки в термінологічні підсистеми, пов'язані з комп'ютерними та інформаційними технологіями, спортом, мистецтвом, тощо, але й у розмовний стиль. Цей процес не залишає байдужими ні мовознавців, ні пересічних болгар.

Лінгвісти-болгаристи з різних країн намагаються осмислити цей процес, пояснити значення ще не зафіксованих словниками нових слів, аналізувати зібране у послідовних виданнях словників нових слів. Однак значний шар новітніх запозичень, який поповнив лексикон, у болгарському мовознавстві залишається ще не дослідженим, а саме з точки зору сфер їх ужитку, джерел походження, кількості, способів адаптації та виявлення наслідків їх впливу на різних мовних рівнях.

На думку відомого болгарського мовознавця Михаїла Віденова, мовознавча громадськість остаточно би втратила свій престиж, якщо б не повернулася лицем до сучасних явищ у мові, відповідаючи на виклики суспільного розвитку. У цьому контексті звернення Сороки Ольги Богданівни до заявленої теми відповідає сучасним завданням лінгвістичної науки. Обрана

для дослідження тема не тільки актуальна, але й цікава для широкої аудиторії науковців-славистів, і не тільки. Рецензована дисертація має підстави розглядатися як **актуальна**, оскільки, незважаючи на великий інтерес до нових запозичень, досі цю тему не було висвітлено комплексно ані в болгарському, ні в українському мовознавстві. **Новизна** дисертації визначається тим, що вперше в українській болгаристиці здійснено аналіз нових лексичних запозичень в сучасній болгарській мові, виокремлено їхні джерела – англійська мова, західноєвропейські мови, слов'янські мови, неєвропейські мови. Вперше серед запозичень зі слов'янських мов виокремлено групу українізмів, вивчено адаптацію запозичень та виявлено інновації, спричинені іншомовним впливом на сучасну болгарську мову. Залучення значного за обсягом і достовірного мовного матеріалу (1781 лексеми з сучасних неографічних праць та засобів масової інформації), всебічно проаналізованого і хронологізованого, дає можливість Сороці Ользі Богданівні зробити ґрунтовні й глибокі висновки та спостереження, що торкаються сучасного синхронного зрізу болгарської мови. Вказівка на новизну, яка подана авторкою у вступній частині праці, вважаємо, – переконлива, а методи для опрацювання вибрані вдало. Як основний метод дослідження авторка застосовує описовий, який дозволяє їй здійснити детальний аналіз мовних фактів та систематизувати їх, що стає передумовою для вагомих теоретичних узагальнень стосовно розвитку нової запозиченої лексики болгарської мови.

Не підлягають сумніву також **теоретична** і **практична** цінність дисертації, перша з яких визначається потребою у вивченні актуальних процесів і тенденцій в лексичному складі болгарської мови, з огляду на запозичення, що може прислужитися в майбутніх зіставних дослідженнях болгарської мови з іншими слов'янськими мовами; друга ж, практична цінність, випливає з можливості залучення фактичного мовного матеріалу дисертації до нових словників неологізмів, які укладаються колективами

болгаристів БАН; крім того, матеріали дисертації можуть бути плідно використані при викладанні відповідних теоретичних курсів і спецкурсів на слов'янських відділеннях філологічних факультетів. На нашу думку, також окремі положення та матеріали дисертації можуть знайти практичне застосування в орфографічному практикумі болгарської мови та спецкурсах. Отже, дисертація порушує широке коло теоретичних і практичних питань і сприяє їхньому запровадженню в науковий та навчальний обіг. Вважаємо також, що матеріал дисертації О.Б. Сороки буде дуже корисним при написанні підручників і навчальних посібників, укладанні словників сучасної болгарської літературної мови. Свідченням цього є і велике зацікавлення результатами дослідження дисертантки науковців із відділу лексикографії Болгарської академії наук.

Звичайно, багато залежить не тільки від широти поставленої проблематики, а й від глибини і переконливості її розв'язання в конкретній науковій праці. Рецензована дисертація щодо цього цілком відповідає чинним критеріям оцінки досліджень, що претендують на здобуття їхніми авторами наукового ступеня кандидата філологічних наук. Ґрунтовність апробації дисертації впливає як із достатньої кількості оприлюднених праць О.Б. Сороки (13 публікацій), пов'язаних з темою її дисертації, так і з того, що частина з них виголошені у болгарській науковій аудиторії, та у свій час становили теми доповідей на міжнародних наукових конференціях. Важливо підкреслити, що в академічному виданні «Болгарська лексикологія» 2013 року, виданому Болгарською академією наук є посилання на чотири публікації дисертантки.

Уважне ознайомлення з текстом дисертації переконує, що праця О.Б. Сороки становить собою оригінальне наукове дослідження. Авторка чітко визначила теоретичні засади, на яких базується дослідження запозичених слів у її роботі, та послідовність опису у практичній частині дисертаційного дослідження. На мою думку, теоретична база дослідження є достатньою для

обґрунтування поставлених у дисертації завдань. Авторка опрацювала достатню кількість наукової літератури, володіє теоретичним матеріалом, викладає його логічно і послідовно. Всебічному й глибокому висвітленню досліджуваного предмету сприяє й логічна побудова дисертації, що складається з трьох розділів. Перший розділ – «Теоретичні засади вивчення лексики іншомовного походження в болгарській мові» – присвячено висвітленню стану вивчення зазначеної проблематики в болгарських лінгвістичних працях, проаналізовано думки болгарських вчених з приводу іншомовної інвазії, докладно проаналізовано термінологічні питання, зокрема, особливості використання в болгарській науковій літературі термінів, пов'язаних із теорією запозичення. Сформовано методологію дослідження лексичних інновацій іншомовного походження.

У другому розділі «Динаміка лексичного складу болгарської мови з огляду на запозичення» охарактеризовано чотири великі хвилі значних іншомовних впливів у болгарській мові, відзначено мови, які в різні історичні періоди мали домінуючий вплив на болгарську мову та були багатими джерелами для запозичень, провідником зрушень на різних мовних рівнях (грецька, турецька, західноєвропейські мови, російська), але на сьогодні практично втратили свій вплив на болгарську мову.

Відповідно до хронологічних рамок дослідження виокремлено п'яту потужну хвилю іншомовного впливу, знаменовану суспільно-політичними подіями останнього десятиліття ХХ століття, мовою джерелом якої стала англійська мова. Окреслено екстралінгвальні чинники, що сприяли активному надходженню іншомовних слів, зокрема англіцизмів у болгарську мову; показано динаміку появи англійської лексики у болгарській мові, на базі наявних у дослідженнях вчених тематичних класифікацій показано, які сфери зазнали оновлення, зазначено, що лексика на позначення комп'ютерних та інформаційних технологій, комунікації є якісно новою самостійною групою, що виокремилась та активно розвивається в рамках аналізованого періоду, та

є незаперечним лідером лексичних інновацій у болгарській мові досліджуваного періоду. Зібраний матеріал розподілено у сім основних груп лексики та проілюстровано прикладами з достатньою кількістю контекстів.

Дисертантка звернула увагу на те, що нові лексичні запозичення є результатом потужного глобального впливу з боку англійської мови, наслідком інтернаціоналізації, що в наш час здійснюється на англоамериканській основі. З огляду на це частина нових іншомовних слів, що проникли в болгарську мову, називають новими інтернаціоналізмами, бо вони становлять невід'ємну частину не лише болгарської, а й більшості розвинених мов світу. Проаналізовано також запозичення з інших мов за їх тематичним розшаруванням. Встановлено процентне співвідношення запозичень в межах аналізованих груп.

На нашу думку, особливо цікавим у науковому плані є третій розділ «Адаптація новозапозичень у болгарській мові та наслідки цього процесу на різних мовних рівнях», де авторка робить важливі спостереження та висновки, що пов'язані з правилами адаптації новозапозичень, які не завжди співпадають з кодифікаційними нормами попередніх періодів розвитку мови. Ця частина роботи важлива для розуміння не лише лексичних, але й низки граматичних процесів у болгарській мові досліджуваного періоду. Значну наукову цінність та новизну має підрозділ, що стосується впливу лексичних запозичень на зміни на інших мовних рівнях. Спостережливий аналіз та добре володіння болгарською мовою дають змогу дисертантці виокремити низку нетипових інноваційних явищ, що з'явилися в результаті потужної хвилі англіцизмів та їх адаптації. Завершують кожний розділ і роботу загалом чіткі аргументовані висновки. Позитивне враження справляють додатки-ілюстрації.

Проте, як і в кожній праці, і в рецензованому дослідженні можна знайти низку більш чи менш дискусійних моментів, окремих недоглядів чи недоліків, які не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, але заслуговують на те, аби бути відзначеними як запрошення до дискусії.

1. Контексти, використані у дослідженні, добиралися з корпусу, сформованого на основі текстів болгарських засобів масової інформації – газет, журналів, телебачення. Але оскільки дисертаційна робота виконана в Україні, де видаються газети і журнали болгарською мовою для потреб болгарської діаспори, було б цікаво і їх включити до корпусу та з'ясувати, чи тенденція вживати запозичення загалом, і англіцизми зокрема, поширюється і на мову діаспорних ЗМІ. Це б урізноманітнило і збагатило палітру дисертаційного дослідження.

2. Хочемо запитати дисертантку, чи є в укладеному нею корпусі зафіксованих новозапозичень турцизми?

Проте наведені тут зауваги не торкаються основних положень праці, глибокою за рівнем наукової інтерпретації, значною за обсягом досліджуваного матеріалу, виконаною на високому фаховому рівні. Основні положення дисертації повністю відбито в публікаціях і добре віддзеркалено в авторефераті. Рецензована праця цілком відповідає найвищим вимогам ВАК України і є вагомим внеском у вітчизняну болгаристику. Усе це разом узятє дозволяє нам зробити висновок, що дисертація Ольги Богданівни Сороки «Лексичні інновації іншомовного походження у сучасній болгарській мові (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» дає усі підстави для присудження її авторці наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.03 – слов'янські мови.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри болгарської філології
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

В. О. Колесник

Підпис проф. В. О. Колесник засвідчує

Учений секретар ОНУ ім. І. І. Мечникова

С.В.Курандо

21.05.2019 р.

Вручене на підписавши
до депозитарію 23.05.19
Ученої секретар
Др Т.К. Рафаловська